

DOI: 10.33663/0869-2491-2026-37-815-825

УДК 341.231.14

**О. В. КАРДАШ,**аспірантка Інституту держави і права  
імені В. М. Корецького НАН України\*

ORCID: 0000-0003-4143-4991

## ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН У ДІЯЛЬНОСТІ ОБСЄ

Забезпечення прав національних меншин є однією з основних вимог у світлі європейської інтеграції України. У статті проаналізовано акти ОБСЄ, що визначають зобов'язання держав-учасниць у сфері захисту прав національних меншин, починаючи з Гельсінського Заключного акта 1975 року. Особливу увагу приділено діяльності Верховного комісара ОБСЄ у справах національних меншин, який через рекомендації та «тиху дипломатію» сприяє інтеграції національних меншин, збереженню їхньої мовної та культурної ідентичності, а також запобіганню міжетнічним конфліктам. Розглянуто ключові рекомендації Верховного комісара (Гаазькі, Ословські, Лундські, Больцанські, Люблянські, Грацькі, Талліннські тощо), їхній вплив на формування українського законодавства та політики у сфері освіти, мовних прав, участі національних меншин у суспільному житті, доступу до правосуддя й медіа. Підкреслено актуальність співпраці України з ОБСЄ в умовах російської збройної агресії, зокрема щодо моніторингу прав меншин на окупованих територіях та адаптації національного законодавства до європейських стандартів. У статті підсумовано, що забезпечення прав національних меншин є важливим чинником інтеграції України до європейського правозахисного простору та свідчить про її готовність до конструктивного партнерства з міжнародними інституціями.

**Ключові слова:** ОБСЄ, НБСЄ, Гельсінський Заключний акт НБСЄ 1975 року, людський вимір діяльності, основоположні права людини, національні меншини, Верховний комісар ОБСЄ у справах національних меншин, євроінтеграція.

### **Kardash Olena. Ensuring Adherence to the Rights of National Minorities in the Activities of the OSCE**

Adherence to the rights of national minorities is one of the key requirements in light of Ukraine's European integration efforts. The article analyzes the main OSCE documents that define the commitments of participating States in the field of minority protection, starting with the Helsinki Final Act of 1975. Particular attention is paid to the activities of the OSCE High Commissioner on National Minorities, who, through recommendations and "quiet diplomacy", contributes to the integration of national minorities, preservation of their linguistic and cultural identity, and prevention of interethnic conflicts. The article reviews key recommendations of the High Commissioner

---

\* **Kardash Olena**, Postgraduate student of the Koretsky Institute of State and Law of the NAS of Ukraine

*(The Hague, Oslo, Lund, Bolzano, Ljubljana, Graz, Tallinn, etc.) and their impact on the development of Ukrainian legislation and policies in the areas of education, linguistic rights, minority participation in public life, access to justice, and media. The relevance of Ukraine's cooperation with the OSCE in the context of Russian armed aggression is emphasized, particularly regarding monitoring minority rights in the occupied territories and adapting national legislation to European standards. The conclusion highlights that ensuring minority rights is a crucial factor for Ukraine's integration into the European human rights space, which demonstrates its readiness for constructive partnership with international institutions.*

**Keywords:** OSCE, CSCE, Helsinki Final Act 1975, human dimension, fundamental human rights, national minorities, OSCE High Commissioner on National Minorities, European integration

**Вступ.** Питання забезпечення дотримання прав національних меншин та оновлення національного законодавства в цій сфері є однією з вимог Європейського Союзу для набуття Україною повноправного членства. Тому для успішного просування європейським шляхом Україні необхідно вирішити низку проблем, пов'язаних із узгодженням національного законодавства у сфері прав національних меншин з європейськими стандартами.

У 1992 році був ухвалений перший Закон України «Про національні меншини», який визначив коло національних меншин, обсяг їх прав і закріпив, що реалізація цих прав регулюється Конституцією, законами та міжнародними договорами<sup>1</sup>. Практично з моменту ухвалення цього Закону у світі, зокрема в Європі, почали стрімко розвиватися концепції та підходи щодо належного обсягу прав осіб – представників національних меншин, а також щодо розширення ролі держави у збереженні їхньої етнічної ідентичності та самобудовності. У цьому ж напрямі відбувалося формування відповідної нормативної бази в європейських структурах та міжнародних організаціях, членом яких є Україна. Серед таких міжнародних організацій слід виокремити Організацію з безпеки і співробітництва в Європі (далі – ОБСЄ), яка не залишилася осторонь цієї проблематики.

**Постановка проблеми.** Забезпечення прав національних меншин є одним із ключових напрямів діяльності ОБСЄ. Ще в Гельсінському Заключному акті 1975 року держави-учасниці задекларували намір гарантувати фактичну реалізацію прав і свобод осіб, які належать до національних меншин, та захищати їхні законні інтереси<sup>2</sup>.

Протягом наступних років ці зобов'язання були конкретизовані в низці документів, як-от: Документ Копенгагенської наради Конференції з людського виміру НБСЕ 1990 року (далі – Копенгагенський документ), Гельсінський документ: виклик часу змін 1992 року (далі – Гельсінський документ 1992 р.), Хартія європейської безпеки 1999 року, Астанинська ювілейна декларація: на зустріч спільноті безпеки 2010 року тощо. Визначальним стало запровадження у Гельсінському документі 1992 року посади Верховного комісара у справах національних меншин (далі –

Верховний комісар) як «інструменту запобігання конфліктам на найбільш ранній стадії»<sup>3</sup>. Починаючи з 1996 року, Верховний комісар видає тематичні рекомендації для законотворців і урядовців, спрямовані на інтеграцію національних меншин та зниження міжетнічної напруженості, які потребують поглибленого дослідження.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Роль діяльності Верховного комісара у регіоні ОБСЄ та вплив тематичних рекомендацій, виданих його офісом, досліджувались у працях таких зарубіжних дослідників, як С. Вульф, Е. Лантшнер, Г. Пентасугліа, Х. Хейнтце, М. Ван дер Штоел та ін. Серед українських дослідників різні виміри діяльності ОБСЄ, її взаємодію з іншими міжнародними організаціями, а також правове регулювання прав національних меншин у міжнародному та національному праві вивчали М. М. Антонович, О. П. Васильченко, В. В. Мицик, Т. Л. Сироїд, Є. В. Ткаченко Л. Г. Фалалєєва та ін. Водночас питання дослідження актів ОБСЄ у сфері захисту прав національних меншин залишаються недостатньо опрацьованими у вітчизняній науці міжнародного права.

**Метою статті** є аналіз підходів та практик ОБСЄ у сфері забезпечення дотримання прав національних меншин.

**Виклад основного матеріалу.** Мандат Верховного комісара охоплює два головні завдання, перше з яких полягає в запобіганні переростання міжетнічної напруженості в конфлікт та її деескалація, а друге – у терміновому сповіщенні держав – учасниць ОБСЄ та її органів про ситуації, які можуть вийти за межі впливу дипломатичних засобів, доступних Верховному комісару<sup>3; 4; 5</sup>.

Верховний комісар ОБСЄ діє на засадах неупередженості та конфіденційності, використовуючи «тиху дипломатію». Його діяльність полягає в наданні рекомендацій урядам через конфіденційні листи чи робочі візити, з подальшою підтримкою в розробці законодавства<sup>6</sup>. Верховний комісар керується міжнародними стандартами та зобов'язаннями держав – учасниць ОБСЄ, зокрема взятих за Копенгагенським документом, які передбачають зобов'язання захищати етнічну, культурну, мовну та релігійну самобутність національних меншин і створювати умови для її заохочення; забезпечувати можливість навчання рідною мовою або її вивчення; гарантувати право осіб, які належать до національних меншин, брати участь у державних справах, зокрема в питаннях, що стосуються захисту та розвитку їхньої самобутності тощо<sup>7</sup>.

В. В. Мицик зазначає, що посаду Верховного комісара створено «передусім з метою гарантування європейської безпеки, а не захисту прав певних національних меншин, тим паче осіб, які до них належать. Проте незаперечним є той факт, що ОБСЄ вчасно звернула увагу на тісний взаємозв'язок між наявними й потенційно можливими напруженими ситуаціями, пов'язаними із національними меншинами й безпекою в Європі, та визначила питання захисту меншин одним із центральних у своїй діяльності та чимало зробила в цій сфері»<sup>8</sup>.

Досліджуючи актуальні питання у сфері національних меншин, офіс Верховного комісара у 1996 року визначив пріоритетним питання їхньої освіти. Гаазькі рекомендації щодо прав національних меншин на освіту (далі – Гаазькі рекомендації) зобов'язують держави – учасниці ОБСЄ «вжити особливих заходів для активного впровадження прав на навчання мовою меншини, максимально застосовуючи наявні ресурси – як індивідуально, так і через міжнародну допомогу, співробітництво, особливо економічне і технічне»<sup>9</sup>. Гаазькі рекомендації також містять зобов'язання щодо освіти меншин на початковому, середньому та вищому рівнях – як у державних, так і приватних закладах освіти. Аналізуючи ці рекомендації, перший Верховний комісар М. Ван дер Штоел, який обіймав цю посаду з 1993 по 2001 роки, зазначив, що держави – учасниці ОБСЄ оцінили їх як «практичний і збалансований посібник для розв'язання багатьох питань, що стосуються прав на освіту меншин»<sup>10</sup>.

Зазначені рекомендації залишаються важливим орієнтиром для України в пошуку балансу між інтеграцією та збереженням мовної ідентичності меншин. Наприклад, у контексті ухвалення Закону України «Про освіту» (2017 р.) офіс Верховного комісара неодноразово наголошував на необхідності врахування положень Гаазьких рекомендацій для забезпечення поступового перехідного періоду на навчання державною мовою у старших класах та збереженні можливості навчання рідною мовою національних меншин на початковому рівні<sup>11</sup>.

Аналізуючи ці, а також деякі з подальших рекомендацій, підготовлених Верховним комісаром, Є. В. Ткаченко зазначає, що «вказані рекомендації не мають політичного чи правового характеру, вони є наданим визнаними фахівцями поясненням змісту і тлумаченням міжнародно-правових норм та міжнародних стандартів, що мають особливе значення для збереження й розвитку самобутності осіб, які належать до національних меншин»<sup>12</sup>.

Наступною проблемою, дослідженою офісом Верховного комісара, стало право осіб, які належать до національних меншин, використовувати свою мову в приватному та суспільному житті. Очевидно, що неспроможність забезпечити належний баланс у реалізації мовної багатоманітності може призвести до напруженості у міжетнічних відносинах. Враховуючи ці міркування, влітку 1996 року Верховний комісар звернувся до Фонду міжетнічних відносин із проханням залучити групу визнаних міжнародних експертів для напрацювання рекомендацій щодо належного й послідовного застосування мовних прав осіб, які належать до національних меншин у державах – учасниках ОБСЄ. Результатом цієї роботи стали Ословські рекомендації щодо мовних прав національних меншин, опубліковані в 1998 р.<sup>13</sup>

У цей же період, з метою забезпечення прав національних меншин та узгодження національного законодавства із європейськими стандартами, Україна у 1997 р. ратифікувала Рамкову конвенцію «Про захист національних меншин» (1995 р.). Стаття 15 цієї Конвенції визначає, що «сторонні ство-

рюють необхідні умови для ефективної участі осіб, які належать до національних меншин, у культурному, соціальному та економічному житті та в державних справах, зокрема тих, які їх стосуються»<sup>14</sup>. Досліджуючи цю статтю, О. П. Василченко звернула увагу на потребу створення належного інституційного органу, який би займався питаннями створення необхідних умов для ефективної участі осіб, які належать до національних меншин, у культурній, соціальній, економічній та суспільно-політичній сферах<sup>15</sup>. Згодом таке спостереження набуло відображення у створенні Державної служби України з етнополітики та свободи совісті.

У 1999 році Верховний комісар ОБСЄ оприлюднив Лундські рекомендації, які закликають держави-учасниці забезпечити рівний доступ національних меншин до політичного процесу через механізми представництва, участь у партіях та громадських організаціях<sup>16</sup>.

Ще одне важливе питання, яке привернуло увагу Верховного комісара у контексті мовних прав, – використання мов національних меншин як засобу комунікації у сфері телерадіомовлення. У відповідь на запит деяких делегацій Постійної ради ОБСЄ та за результатами проведених досліджень, у 2003 році було опубліковано Рекомендації щодо використання мов меншин у телерадіомовленні<sup>17</sup>. Зазначені рекомендації ґрунтуються на положеннях Європейської хартії регіональних мов або мов меншин, яку Україна ратифікувала того ж року. Зокрема, за цими рекомендаціями гарантується право на отримання інформації рідною мовою, що сприяє зміцненню ідентичності та інтеграції меншин у суспільство, а також забезпечення рівного доступу до телерадіомовлення для всіх мовних груп.

Щодо зобов'язань, передбачених Європейською хартією регіональних мов або мов меншин та рекомендаціями Верховного комісара, М. М. Антонович підкреслює, що «Україна взяла на себе серйозні зобов'язання щодо гарантій мовних прав національних меншин, їх політичного представництва, але не завжди може забезпечити ці права», далі додаючи, що забезпечення мовних прав національних меншин потребує чимало витрат, зокрема фінансових<sup>18</sup>.

У 2006 році були опубліковані Рекомендації щодо поліцейської діяльності, які наголошують на правах людини, недискримінації, представництві національних меншин у поліції та важливості діалогу й громадського контролю<sup>19</sup>. Аналізуючи ці рекомендації, Т. Л. Сироїд зазначає, що «засадничою ідеєю рекомендацій є теза про те, що ефективна правоохоронна діяльність у багатонаціональному суспільстві залежить від встановлення відносин довіри, побудованих на основі регулярних контактів і практичного співробітництва між поліцією та меншинами. Користь від такого співробітництва отримують усі сторони, зокрема меншини – від того, що поліція стає більш сприйнятливою до їхніх проблем і більш дієвою до вимог щодо забезпечення особистого захисту і доступу до правосуддя»<sup>20</sup>.

Привертають увагу й недовзі ухвалені такі рекомендації: Больцанські (2008 р.) – про національні меншини у міждержавних відносинах, Люблянські (2012 р.) – про інтеграцію різноманітних суспільств, Грацькі (2017 р.) – про доступ меншин до правосуддя та захист вразливих груп<sup>21–23</sup>. Аналізуючи останні з перелічених рекомендацій, зауважимо, що вони закликають держави – учасниці ОБСЄ забезпечити представництво меншин у судових і правоохоронних органах, впроваджувати навчання з питань різноманіття для працівників системи правосуддя, а також створювати механізми громадського контролю та довіри, забезпечуючи захист вразливих груп, включно з жінками та дітьми.

У 2019 році Талліннські рекомендації визначили принципи рівного доступу національних меншин до медіа й цифрових технологій, захист від мови ворожнечі та дезінформації<sup>24</sup>. Цей документ, зокрема, закликає держави створювати сприятливе середовище для медіа, що відображають культурне та мовне різноманіття, підтримувати розвиток медіа громад меншин, забезпечувати доступ до цифрової інфраструктури, а також захищати меншини від мови ворожнечі та дезінформації. Особливу увагу в зазначених рекомендаціях приділено ролі державної політики, регуляторних органів і освітніх програм у формуванні інклюзивного медіапростору.

Нарешті, у 2023 році офісом Верховного комісара були підготовлені рекомендації щодо участі національних меншин у соціально-економічному житті, які пропонують усунути бар'єри в освіті, працевлаштуванні, охороні здоров'я та цифрових послугах, приділяючи особливу увагу жінкам, молоді та літнім людям<sup>25</sup>.

У зв'язку з російською збройною агресією співпраця між Верховним комісаром та Україною нині зосереджена на моніторингу й захисті прав національних меншин і корінних народів у контексті реформ і воєнних викликів. Українська сторона активно порушує питання мовних прав та доступу до освіти, враховуючи вищезгадані рекомендації, підготовлені офісом Верховного комісара.

Зокрема, під час зустрічі Уповноваженого із захисту державної мови, що відбулася у квітні 2022 року, він закликав Верховного комісара використати усі наявні інструменти для моніторингу забезпечення прав українськомовних громадян, а також мовних прав національних меншин на окупованих територіях України. Крім того, сторони обговорили проблему доступу до освіти українською мовою для громадян України, які через воєнні дії змушені були вийхати за кордон<sup>26</sup>.

Надалі, протягом 2022–2025 років між представниками України та офісом Верховного комісара були обговорені такі ключові теми: реалізація Закону України «Про освіту», погіршення ситуації із забезпеченням прав і свобод представників національних меншин на тимчасово окупованих територіях, зокрема, у Криму, виконання Плану заходів щодо захисту прав осіб, які належать до національних спільнот, а також оновлення Закону «Про національні

меншини (спільноти) України»<sup>27; 28</sup>. Такий діалог свідчить про прагнення України увідповіднити національне законодавство європейським стандартам і водночас демонструє її готовність до конструктивної співпраці з міжнародними інституціями у різних форматах.

**Висновки.** Забезпечення дотримання прав і свобод національних меншин є не лише внутрішнім обов'язком України, а й важливою умовою її європейської інтеграції. У цьому процесі особливу роль відіграє співпраця з ОБСЄ та, зокрема, з Верховним комісаром у справах національних меншин, який надає державам-учасникам консультаційну та іншу підтримку, включно з рекомендаціями щодо інтеграції представників національних меншин. Саме його рекомендації – від Гаазьких і Ословських до Талліннських і найновіших соціально-економічних – формують орієнтири для державної політики у сферах освіти, мовних прав, участі меншин у суспільному житті, доступу до правосуддя та медіа.

Україна поступово адаптує своє законодавство відповідно до цих рекомендацій, що проявляється у реформуванні освіти, створенні інституцій для роботи з етнополітичними питаннями, оновленні законодавства про національні меншини та активному діалозі з міжнародними структурами. В умовах російської агресії співпраця з ОБСЄ набуває додаткового значення – як інструмент моніторингу порушень прав меншин на окупованих територіях і як підтримка у впровадженні європейських стандартів.

Загалом, дотримання прав національних меншин є важливим індикатором демократичності держави та її готовності інтегруватися в європейський правозахисний простір. Україні вдається демонструвати конструктивність, відкритість до рекомендацій та прагнення до гармонізації міжетнічних відносин, що зміцнює її позиції на шляху до набуття членства в ЄС.

1. Про національні меншини в Україні: Закон України від 25 червня 1992 р. № 2494-XII. *Голос України*. 1992. 16 липня. С. 1–3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-12/ed19920625#Text>
2. Organization of Security and Cooperation in Europe. *Helsinki Final Act*. 1975. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/5/c/39501.pdf> (дата звернення: 20 вересня 2025 р.).
3. Organization of Security and Cooperation in Europe. *Helsinki Document* 1992. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/7/c/39530.pdf> (дата звернення: 19 вересня 2025 р.).
4. Wolff, S. (2023). The OSCE High Commissioner on National Minorities: A Changemaker on the Ground. *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 22(2), Р. 86–119. <https://doi.org/10.53779/SDG1667>.
5. Фалалєва Л. Г. Організація з безпеки і співробітництва в Європі. *Енциклопедія міжнародного права: у 3 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко, В. Н. Денисов (співголови) та ін.; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Т. 3 М-Я*. Київ: Академперіодика, 2019. С. 441.
6. Organization of Security and Cooperation in Europe. *Factsheet on the OSCE High Commissioner on National Minorities*. 2021. URL: [https://www.osce.org/files/f/documents/8/3/33317\\_5.pdf](https://www.osce.org/files/f/documents/8/3/33317_5.pdf) (дата звернення: 20 жовтня 2025 р.).
7. Документ Копенгагенської наради Конференції з людського виміру ОБСЄ 1990. URL: <https://www.osce.org/de/odihr/elections/14304> (дата звернення: 20 жовтня 2025 р.).
8. Мицик В. В. Права національних меншин у міжнародному праві: монографія. Київ:

Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2004. С. 91. **9.** OSCE High Commissioner on National Minorities. The Hague Recommendations regarding the Education Rights of National Minorities and Explanatory Note. 1996. URL: [https://www.osce.org/files/f/documents/e/2/32180\\_0.pdf](https://www.osce.org/files/f/documents/e/2/32180_0.pdf) (дата звернення: 22 жовтня 2025 р.). **10.** Max van der Stoep. Reflections on the Role of the OSCE High Commissioner on National Minorities as an Instrument of Conflict Prevention. IFSH (ed.), *OSCE Yearbook 1999*. Baden-Baden. 2000, Pp. 381–391. **11.** Офіс ВКНМ ОБСЄ підтримує українські ініціативи в галузі мовної освіти. URL: <https://mediacenter.uzhnu.edu.ua/news/ofis-vknn-obsiepidtrymuie-ukrainski-initsiatyvy-v-haluzi-movnoi-osvity/2020-12-11-4441> (дата звернення: 20 листопада 2025 р.). **12.** Ткаченко Є. В. Правовий захист прав етнічних та мовних меншин: навчальний посібник. Київ, 2018. С. 137. **13.** OSCE High Commissioner on National Minorities. The Oslo Recommendations Regarding the Linguistic Rights of National Minorities and Explanatory Note. 1998. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/1/67531.pdf> (дата звернення: 25 жовтня 2025 р.). **14.** Рамкова конвенція про захист національних меншин від 1 лютого 1995 року. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_055#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_055#Text). **15.** Васильченко О. П. Права національних меншин в Україні: що маємо і до чого прагнемо? *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: «Право». Вип. 42. 2017. С. 38. **16.** OSCE High Commissioner on National Minorities. The Lund Recommendations on the Effective Participation of National Minorities in Public Life and Explanatory Note. 1999. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/0/9/32240.pdf> (дата звернення: 24 жовтня 2025 р.). **17.** OSCE High Commissioner on National Minorities. Guidelines on the Use of Minority Languages in the Broadcast Media. 2003. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/0/1/32310.pdf> (дата звернення: 24 жовтня 2025 р.). **18.** Антонович М. М. Права національних меншин в Україні: національне законодавство та міжнародно-правові стандарти. *Право України*. Випуск № 6. 2004. С. 11. **19.** OSCE High Commissioner on National Minorities. Recommendations on Policing in Multi-Ethnic Societies. 2006. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/5/2/32227.pdf> (дата звернення: 20 листопада 2025 р.). **20.** Сиріод Т. Л. Міжнародний організаційно-правовий механізм захисту національних меншин: від витоків до сьогодення. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Право». Випуск 28. 2019. С. 170. **21.** OSCE High Commissioner on National Minorities. The Bolzano-Bozem Recommendations on National Minorities in Inter-State Relations. 2008. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/6/33633.pdf> (дата звернення: 20 травня 2025 р.). **22.** OSCE High Commissioner on National Minorities. Ljubljana Guidelines on Integration of Diverse Societies. 2012. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/0/9/96883.pdf> (дата звернення: 23 травня 2025 р.). **23.** OSCE High Commissioner on National Minorities. The Graz Recommendations on Access to Justice and National Minorities. 2017. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/a/c/340066.pdf> (дата звернення: 20 травня 2025 р.). **24.** OSCE High Commissioner on National Minorities. The Tallin Guidelines on National Minorities and the Media in the Digital Age and Explanatory Note. 2019. URL: <https://www.osce.org/files/OSCE-Tallinn-guidelines-online%203.pdf> (дата звернення: 21 травня 2025 р.). **25.** OSCE High Commissioner on National Minorities. Recommendations on the Effective Participation of National Minorities in Social and Economic Life. 2023. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/2/3/553783.pdf> (дата звернення: 27 травня 2025 р.). **26.** Уповноважений закликав Верховного комісара ОБСЄ у справах національних меншин призупинити членство росії в ОБСЄ та посилити моніторинг порушень мовних прав в Україні. URL: <https://mova-ombudsman.gov.ua/news/upovnovazhenij-zaklikav-verhovnogo->

komisara-obsye-u-spravah-nacionalnih-menshin-prizupiniti-chlenstvo-rosiyi-v-obsye-ta-posiliti-monitoring-porushen-movnih-prav-v-ukrayini (дата звернення: 21 травня 2025 р.). 27. Відбулася онлайн-зустріч голови ДЕСС Віктора Єленського та його заступника Готя Лоссовського з Верховним комісаром ОБСЄ у справах нацменшин Кайратом Абдрахмановим. URL: <https://usnr.gov.ua/news/1683637340/> (дата звернення: 19 травня 2025 р.). 28. Омбудсман Дмитро Лубінець зустрівся з Верховним комісаром ОБСЄ у справах національних меншин Крістофом Кампом URL: [https://www.ombudsman.gov.ua/news\\_details/ombudsman-dmitro-lubinec-zustrivsya-z-verhovnim-komisarom-obsye-u-spravah-nacionalnih-menshin-kristofom-kampom](https://www.ombudsman.gov.ua/news_details/ombudsman-dmitro-lubinec-zustrivsya-z-verhovnim-komisarom-obsye-u-spravah-nacionalnih-menshin-kristofom-kampom) (дата звернення: 19 жовтня 2025 р.).

### References

1. Pro natsionalni menshyny v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 25 chervnya 1992 r. № 2494-XII. *Holos Ukrainy*. 1992. 16 lypnia. S. 1–3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-12/ed19920625#Text> (in Ukr.).
2. Organization of Security and Cooperation in Europe. *Helsinki Final Act*. 1975. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/5/c/39501.pdf> (data zvernennya: 20 veresnia 2025).
3. Organization of Security and Cooperation in Europe. *Helsinki Document* 1992. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/7/c/39530.pdf> (data zvernennya: 19 veresnia 2025).
4. Wolff, S. (2023). The OSCE High Commissioner on National Minorities: A Changemaker on the Ground. *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 22(2), P. 86–119. <https://doi.org/10.53779/SDG1667>.
5. Falalieieva L. H. Organizatsia z bezpeky i spivrobitytstva v Yevropi. *Entsyklopedia mizhnarodnoho prava: v 3 t.* / redkol.: Y. S. Shemshuchenko, V. N. Denysov (spivgolovy) ta in.; In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy. T. 3 M-Y. Kyiv: Akadempriodyka, 2019. S. 441 (in Ukr.).
6. Organization of Security and Cooperation in Europe. *Factsheet on the OSCE High Commissioner on National Minorities*. 2021. URL: [https://www.osce.org/files/f/documents/8/3/33317\\_5.pdf](https://www.osce.org/files/f/documents/8/3/33317_5.pdf) (data zvernennya: 20 zhovtnia 2025).
7. Document of the Copenhagen Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE. 1990. URL: <https://www.osce.org/de/odihr/elections/14304> (data zvernennya: 20 zhovtnia 2025).
8. Mytsyk V. V. Prava natsionalnykh menshyn u mizhnarodnomu pravi: monografia. Kyiv: Vadavnycho-poligrafichnyi tsentr «Kyivskyi universytet», 2004. P. 91 (in Ukr.).
9. OSCE High Commissioner on National Minorities. The Hague Recommendations regarding the Education Rights of National Minorities and Explanatory Note. 1996. URL: [https://www.osce.org/files/f/documents/e/2/32180\\_0.pdf](https://www.osce.org/files/f/documents/e/2/32180_0.pdf) (data zvernennya: 22 zhovtnia 2025).
10. Max van der Stoep. Reflections on the Role of the OSCE High Commissioner on National Minorities as an Instrument of Conflict Prevention. IFSH (ed.), *OSCE Yearbook 1999*. Baden-Baden. 2000, Pp. 381–391.
11. Ofis VKNM OBSYE pidtrymuje ukraïnski initsiatyvy v galuzi movnoi osvity. URL: <https://mediacenter.uzhnu.edu.ua/news/ofis-vknm-obsie-pidtrymuje-ukraïnski-initsiatyvy-v-haluzi-movnoi-osvity/2020-12-11-4441> (data zvernennya: 24 lystopada 2025) (in Ukr.).
12. Tkachenko Y. V. Pravovy zakhyt prav etnichnyh ta movnykh menshyn. Navchalnyi posibnyk. Kyiv, 2018. S. 137 (in Ukr.).
13. OSCE High Commissioner on National Minorities. The Oslo Recommendations Regarding the Linguistic Rights of National Minorities and Explanatory Note. 1998. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/1/67531.pdf> (data zvernennya: 25 zhovtnia 2025).
14. Ramkova konventsia pro zakhyt natsionalnykh menshyn vid 1 luytogo 1995 roku. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_055#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_055#Text).
15. Vasylenko O. P. Prava natsionalnykh menshyn v Ukraini: shcho mayemo i do chogo pragnemo? *Naukovyi visnyk Uzhgorodskoho natsionalnoho univesytetu*. Seria: Pravo. Vyp. 42. 2017. S. 38 (in Ukr.).
16. OSCE High Commissioner on National Minorities. The Lund Recommendations on the

Effective Participation of National Minorities in Public Life and Explanatory Note. 1999. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/0/9/32240.pdf> (data zvernennya: 24 zhovtnia 2025). **17.** OSCE High Commissioner on National Minorities. Guidelines on the Use of Minority Languages in the Broadcast Media. 2003. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/0/1/32310.pdf> (data zvernennya: 24 zhovtnia 2025). **18.** Antonovych M. M. Prava natsionalnykh menshyn v Ukraini: Natsionalne zakonodavstvo ta mizhnarodno-pravovi standarty. *Pravo Ukrainy*. Vypusk № 6. 2004. C. 11 (in Ukr.). **19.** OSCE High Commissioner on National Minorities. Recommendations on Policing in Multi-Ethnic Societies. 2006. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/5/2/32227.pdf> (data zvernennya: 20 lystopada 2025). **20.** Syroiid T. L. Mizhnarodnyi organizatsiino-pravovyi mechanism zakhystu natsionalnykh menshyn: vid vytokiv do siogodennia. *Visnyk Kharkivskogo natsionalnogo universytetu imeni V. N. Karazina*. Seria "Pravo". Vypusk 28. 2019. S. 170 (in Ukr.). **21.** OSCE High Commissioner on National Minorities. The Bolzano-Bozem Recommendations on National Minorities in Inter-State Relations. 2008. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/6/33633.pdf> (data zvernennya: 20 lystopada 2025). **22.** OSCE High Commissioner on National Minorities. Ljubljana Guidelines on Integration of Diverse Societies. 2012. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/0/9/96883.pdf> (data zvernennya: 23 zhovtnia 2025). **23.** OSCE High Commissioner on National Minorities. The Graz Recommendations on Access to Justice and National Minorities. 2017. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/a/c/340066.pdf> (data zvernennya: 20 zhovtnia 2025). **24.** OSCE High Commissioner on National Minorities. The Tallin Guidelines on National Minorities and the Media in the Digital Age and Explanatory Note. 2019. URL: <https://www.osce.org/files/OSCE-Tallinn-guidelines-online%203.pdf> (data zvernennya: 21 zhovtnia 2025). **25.** OSCE High Commissioner on National Minorities. Recommendations on the Effective Participation of National Minorities in Social and Economic Life. 2023. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/2/3/553783.pdf> (data zvernennya: 27 zhovtnia 2025). **26.** Upovnovazheniy zaklykav Verkhovnoho Komisara OBSYE u spravah natsionalnykh menshyn pryzupynyty chlenstvo rosiy v OBSYE ta poslyty monitoring porushen movnykh prav v Ukraini, URL: <https://moval-ombudsman.gov.ua/news/upovnovazhenij-zaklykav-verhovnogo-komisara-obsye-u-spravah-natsionalnih-menshin-prizupyniti-chlenstvo-rosiyi-v-obsye-ta-posyliti-monitoring-porushen-movnih-prav-v-ukrayini> (data zvernennya: 19 travnia 2025 p.) (in Ukr.). **27.** Vidbulasia onlain-zustrich holovy DESS Viktora Ielenskoho ta ioho zastupnyka Ihoria Lossovskoho z Verkhovnym Komisarom OBSYE u spravah natsemshyn Kairatom Abdrakhmanovym. URL: <https://usnr.gov.ua/news/1683637340/> (data zvernennya: 19 lystopada 2025) (in Ukr.). **28.** Ombudsman Dmytro Lubinets zustrivsia z Verkhovnym komisarom OBSYE u spravah natsionalnykh menshyn Kristofom Kampom URL: [https://www.ombudsman.gov.ua/news\\_details/ombudsman-dmitro-lubinec-zustrivsyia-z-verhovnim-komisarom-obsye-u-spravah-natsionalnih-menshin-kristofom-kampom](https://www.ombudsman.gov.ua/news_details/ombudsman-dmitro-lubinec-zustrivsyia-z-verhovnim-komisarom-obsye-u-spravah-natsionalnih-menshin-kristofom-kampom) (data zvernennya: 19 zhovtnia 2025) (in Ukr.).

### **Kardash Olena. Ensuring Adherence to the Rights of National Minorities in the Activities of the OSCE**

**Introduction.** The article provides a comprehensive analysis of the protection of national minorities' rights and freedoms in Ukraine within the framework of European integration. It emphasizes that respect for minority rights is not only a domestic obligation but also a key requirement of the European Union for Ukraine's accession. The study situates Ukraine's efforts within the broader international legal context,

*focusing on the commitments undertaken by OSCE participating States since the Helsinki Final Act of 1975, which first recognized the fundamental right to freedom of movement and minority protection.*

*A central part of the article is devoted to the role of the OSCE High Commissioner on National Minorities, established in 1992 as a conflict-prevention mechanism. The High Commissioner's mandate includes early warning, quiet diplomacy, and issuing thematic recommendations to governments.*

**The aim of the article.** *The purpose of the article is to analyze the recommendations and directives issued by the office of the High Commissioner in the context of their role in shaping Ukraine's state policy on ensuring the rights of national minorities and promoting interethnic harmony. The article traces evolution of the recommendations, starting from the Hague Recommendations (1996) on education rights, stressing minority language instruction and analyzing the later recommendations on policing (2006), inter-state relations (Bolzano, 2008), integration of diverse societies (Ljubljana, 2012), access to justice (Graz, 2017), media and digital rights (Tallinn, 2019), and socio-economic participation (2023).*

**Results.** *The article highlights how these instruments influenced Ukraine's legislation, including the 1992 Law on National Minorities, the 1997 ratification of the Framework Convention for the Protection of National Minorities, the 2003 ratification of the European Charter for Regional or Minority Languages, and the 2017 Law on Education. It notes the challenges of balancing integration with preservation of linguistic identity, particularly in the context of reforms in education and language policy.*

*Special attention is given to the current context of Russian armed aggression, which has intensified the need for monitoring minority rights in occupied territories and protecting displaced persons. The article documents recent cooperation between Ukraine and the OSCE High Commissioner (2022–2024), focusing on issues such as access to education in minority languages, implementation of the updated Law on National Minorities (2022), and safeguarding rights in Crimea and other occupied regions.*

**Conclusions.** *The OSCE's human dimension, and specifically the High Commissioner's recommendations, remain vital for Ukraine's democratic development. Ensuring minority rights is presented as both a moral obligation and a strategic necessity for Ukraine's successful integration into the European human rights and security architecture.*

**Keywords:** *OSCE, CSCE, human dimension, fundamental human rights, Helsinki Final Act 1975, national minorities, OSCE High Commissioner on National Minorities, European integration.*

Дата першого надходження рукопису до видання: 20.01.2026

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 03.03.2026

Дата публікації: 24.03.2026